

Vargha
Balázs
/
**A magyar
nemzeti
és állami
jelképek**
/
Tézisek

Témavezető
Zsótér
László
professzor
emeritus
/
Moholy-Nagy
Művészeti
Egyetem
Doktori Iskola
/
2025

Az állami címer az 1945-ös százpengős bankjegyén

Az olimpiai győzelmét ünneplő férfi párbajtőrcsapat a nemzeti zászlóval (2024)

Absztrakt

Állami és nemzeti jelképeink kultúránk elválaszthatatlan részét képezik, kialakulásuk sok szálon kötődik a magyarság történelméhez, melynek eseményei évszázadok során alakították olyanra, ahogy ma ismeretesek. Ez a forma egyedi és összetéveszthetetlen, ugyanakkor illeszkedik ahhoz az ikonográfiai kánonhoz, amely a sajátunkat az európai kultúrához kapcsolja.

E jelképeknek az idők során nemcsak a formája, de szerepe és jelentősége is sokat változott. Ezredéves távlatban talán a jelenkori értelmezés tér el leginkább a korábbi korokétól. Ami mégis máig közös és állandó e jelekben, hogy olyan, megjelenésükön túlmutató, szimbolikus tartalmat hordoznak, amelynek középpontjában a mindenkori identitás történelmi lépékű reprezentációja áll.

Ebből is adódik, hogy a címer ma sem vesztette el közbizalmi hitelesítő szerepét, így továbbra is mindennapi életünk elmaradhatatlan része okmányainkon, bankjegyeinken, hivatali épületeinken.

Számos ilyen jelet hozunk magunkkal múltunkból, melyek némelyikének mai tartalma pedig nem is mindig

egyértelmű, vagy olykor épp megosztó¹ a történelmi előzmények során rájuk rakódott rétegek szövetén keresztül. Lévéen maguk is szimbólumok, rendkívül kitettek a mindenkori ideológiai szándékoknak, ahogy a *„nemzeti identitás fejlődését tárgyaló szakirodalom elfogadja azt a megközelítést miszerint a Kiegyezéstől napjainkig terjedő politikai időszak egyes korszakaiban tudatosan befolyásolták a diszkurzív térben azt a konstruálódó nemzeti tematikát, amely révén a kollektív identitásunk tartamát határozhatjuk meg.”*² Ebből adódóan nem véletlen, hogy csak igen szűk azok a köre, melyek máig széleskörű társadalmi elfogadottságot élveznek. A történelmi *címer*, a *trikolór* és a *himnusz* az a három nemzeti jelképünk, amely a közmegegyezés alapján, jelenleg alkotmányos szintű törvényi megerősítéssel³ bír.

Jelen tanulmány és a hozzá kapcsolódó fejlesztési program fókuszában a két, vizuálisan értelmezhető szimbólum áll: a címer és a zászló. Ezeket sajátos státuszuk megkülönbözteti minden egyéb, mindennapjainkban bennünket körülvevő, szemiotikai

szempontból hasonló (pl. kereskedelmi, információs, közlekedési, stb.) jelképtől. Különlegessé teszik őket eredetük közös múltunkban gyökerező vonatkozásai, melyből a hozzájuk fűződő sajátos viszonyunk is fakad, mely személyes és érzelmektől sem mentes. Egyszerre mindannyiunké és a közösségé, közkincs, ami mindenkié, aki a nemzet közösségéhez tartozónak érzi magát.

Közkincs abból a szempontból is, hogy mivel formai értelemben csak részben kötöttek, reprodukciójuk meglehetősen tág keretek között értelmezhető. A jelenlegi vonatkozó szabályozás lényegében csak a jelentéstartalmi szempontból nélkülözhetetlen formaelemek meglétét írja elő szövegszerűen, a megjelenítés mikéntjéről pusztán szűkös, sőt sok szempontból hiányos módon tesz képes formában ajánlást, ami módot ad a formai szempontból meglehetősen szabad értelmezésnek. Ez egyfelől akár helyesnek is tekinthető, hiszen bizonyos helyzetekben indokolt lehet teret engedni bizonyos stílári, vagy esztétikai szempontból fakadó igények egyedi érvényesítésének.

Másrészt azonban a szabályozás minden kötöttséget mellőző volta, valamint az ajánlott minták hiányosságai azt eredményezik, hogy értékes nemzeti jelképeinket gyakran méltatlan képi minőségben vagyunk kénytelenek viszontlátni, mely alól sajnos olykor a hivatalosnak tekinthető megjelenések sem kivételek.

Ennek felismerése és az ebből fakadó szándék ösztönözte a program létrejöttét, melynek célja, hogy a design kutatás és fejlesztés eszközeivel és módszereivel lefedtesse e jelképek minőségbiztosítási rendszerének szakmai alapjait. A tanulmány része egy történelmi elemzés, mely a nemzeti jelképekkel kapcsolatos attribútumok összefüggésében vizsgálja a témát. Ezen kívül kritikai szemléletű áttekintést nyújt a jelenleg érvényben lévő, vonatkozó jogszabályi háttérrel, valamint feltárja az állami jelképek kortárs alkalmazásával kapcsolatos problémákat és szempontokat. Mindezek összegzésével egy olyan korszerűsítési programot fektet le, amely kellőképp stabil szakmai alapot szolgáltat egy majdani jogszabályi kodifikáció számára.

¹ Gondoljunk például két, eredetileg honfoglalás korából származó jelképre, az árpásávós zászlóra, vagy a turulra, melyek a nyilas eszmék politikai eszközeivé válva kompromittálódtak.

² Nemzeti identitás – egység vagy sokszínűség? – Politikai Megbékélés Beszélgetéssorozat II., Policy Solutions, Friedrich Ebert Stiftung Büro Budapest, 2013. május

³ Az 1990. évi XLIV. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányának módosításáról, illetve a 2011-es Alaptörvény

A fejlesztés kizárólag a közigazgatás, illetve a hivatalos állami kommunikáció közegének értelmezésében közelíti meg a kérdést. A laikus felhasználások sokszínű, folklorisztikus világára nem, vagy legfeljebb közvetlenül kíván hatással lenni.

Korunk gyors ütemben változó kommunikációs közegére egyre több médium párhuzamossága jellemző, melyek technikailag egyre szerteágazóbb sajátosságokkal rendelkeznek. Ez a különбözöség mind komplexebb kihívások elé állítja azokat a vizuális elemeket, melyek legfőbb kommunikációs erejét az összetéveszthetlenség jelenti, melynek szükséges feltétele a minden körülmények közt azonos formában való megjelenítés. Ennek biztosítása érdekében elengedhetetlen a grafikai kép optimalizálása e heterogén médiakörnyezet képalakító technológiai lehetőségeinek és korlátainak figyelembevételével.

Mindezek alapján a program kétféle megközelítésben dolgozza fel a témát. Egyrészt történeti vonatkozások tanulmányozása révén igyekszik feltárni a jelképben rejlő tartalmi összefüggéseket, másrészt megoldást keres a megjelenítés formai problémáira a heterogén kommunikációs és médiatechnológiai összefüggések mentén.

A program fejlesztési koncepciója alapvetően a jelképek – elsősorban a címer – képi megjelenéséhez kötődő stílári kérdéseket nem az értelmezés alakításának összefüggésében vizsgálja. E szempontból a szándék neutrális, vagyis képi gesztusaiban a létező jel eredeti tartalmát erősíti, messzemenően figyelembe véve az e jelképekkel kapcsolatos érzékenységeket, megjelenésében a tiszta, semleges, érzelmi hatásoktól mentes formai pozíciót igyekszik megtartani, ami a széleskörű elfogadásban az egyesítő szándékot célozza.

Ugyancsak fontos leszögezni, hogy az új formai kialakítás tudatosan kerüli csakúgy a historizáló hatásokat, mint a kortárs grafikai trendeknek való megfelelést. A cél egyértelműen egy olyan vizuális konstrukció kialakítása, amely a korszerű és szerteágazó kommunikációs igényekhez optimalizáltan jelképeink mindenkori, hozzájuk méltó, az elvárható legmagasabb minőségű megjeleníthetőséget biztosítja.

Tézis 1.

Az állami jelképek jelenleg hatályos törvényi szabályozása nem biztosít kellő szakmai alapot a képi közlés minőségbiztosításához.

Tézis 2.

Az állami címer jelen szabályozás szerinti formai megjelenése nem kellő módon illeszkedik a korszerű kommunikációs igényekhez.

Tézis 3.

Hiányos és pontatlan a zászló illetve a nemzeti színek meghatározása.

